

Sensorveiledning for eksamensoppgave i rettsøkonomi, JUS 4121, høsten 2019

Oppgave

Marked og miljø

1. Forklar en økonomisk modell for fullkommen konkurranse ved salg/levering av homogent gode.

2. Forklar en økonomisk modell for et marked der det kun er én selger eller leverandør og mange kjøpere/mottakere.

- 3a. På hvilken måte kan et prinsipp om "gode miljøavgifter" (dvs. det såkalte forurenseren skal betale-prinsippet) anvendes i en modell for fullkommen konkurranse? (Her kan det for eksempel antas at forureningskostnadene er konstante for hver og én av de produserte enheter.)

- 3b. Hvordan fordeles belastningen av denne betalingen mellom selgere og kjøpere?

- 3c. Hvordan vil en monopolist tilpasse seg til anvendelse av det samme prinsippet?

4. Hvordan kan man argumentere rettsøkonomisk til støtte for at prinsippet om at forurenseren skal betale er en tilstrekkelig, men ikke nødvendig betingelse for god samfunnsmessig bruk av miljø og naturressurser?

Veiledning

Hovedlitteratur

Erling Eide og Endre Stavang, Rettsøkonomi, 2. utg. 2018. (For denne oppgaven er det, bortsett fra nummerering av avsnitt, ingen vesentlig forskjell på 1. utgave og 2. utgave av boken.)

Av særlig relevans:

Kap. 3 markedsteori

4.3 Samfunnsøkonomisk effektivitet

6.4 Det positive Coase-teoremet

4.2.2 Eksterne virkninger

12.3.1 Særlig om patentrett

18.1.1 Private løsninger

Ad oppgave 1

Som et minimum bør besvarelsen omfatte forklaring av tilbuds- og etterspørselskurvene og likevektsprisen (kap. 3):

"Tilbudskurven gir uttrykk for viser hvor mye rasjonelle produsenter samlet ønsker å tilby til forskjellige priser." (pkt. 3.5 s. 75)

"Etterspørselskurven gir uttrykk for hvor mye rasjonelle konsumenter samlet ønsker av en vare eller tjeneste til forskjellige priser." (pkt. 3.5 s. 75)

For en bestemt pris, likevektsprisen, vil etterspørselen være lik tilbudet, markedet klareres.

En figur for fullkomment marked bør inn her.

Besvarelsen vil bli styrket om det gis en forklaring på tilpasningen for den enkelte aktør:

Den enkelte konsument/etterspørter tilstreber best mulig behovstilfredsstillelse, gitt pris.

Den enkelte produsent tilstreber størst mulig profitt, gitt pris. Her vil en forklaring av grensekostnadskurven for en enkelt produsent, og denne kurvens betydning for tilbudskurven, stå sentralt.

Det vil også styrke besvarelsen om det redegjøres for hvilke betingelser som må være oppfylt for at kurvene skal ligge fast. For etterspørselskurven: stabil behovsstruktur hos konsumentene, konstante inntekter, priser på andre varer betraktes som konstant, bestanden av konsumenter er konstant. For tilbudskurven: produsentenes produksjonsteknikk er konstant, prisene på produksjonsfaktorene er konstante, bestanden av bedrifter er konstant og ingen bedrifter utvider eller reduserer produksjonsutstyret.

Siden oppgaven alt i alt er ganske omfattende, vil det ikke være naturlig å kreve så mye om disse underliggende forholdene (punkt 3.5).

En besvarelse bør videre inneholde en redegjørelse, og gjerne begrunnelse, for forutsetningene om selve markedet. Stikkord: atomistisk, homogent, kontraktsfrihet, full informasjon, ingen risiko, ingen transaksjonskostnader, momentan tilpasning. En fyldig redegjørelse her vil klart styrke besvarelsen, mens en forglemmelse av forutsetningen om ingen risiko og/eller momentan tilpasning vel ikke bør trekke nevneverdig ned, så sant de øvrige forklaringene er treffende.

Litteraturen gir ikke grunnlag for å gi en fullt ut tilfredsstillende forklaring på hvorfor likevektsprisen eventuelt skulle bli realisert, men man bør kunne forvente en forklaring om at hverken en høyere pris eller en lavere pris vil være tilfredsstillende for aktørene. (Det vil ikke være likevekt mellom tilbudt og etterspurt mengde.)

Oppgave 2

I likhet med oppgave 1 bør en besvarelse her omfatte en redegjørelse for relevante kurver og tilpasning (avsnittene 3.8 og 12.3.1). Redegjørelsen kan delvis bygge på redegjørelsene i oppgave 1.

En figur for monopol bør inn her.

Grenseinntektskurven: Avledet av etterspørselskurven. Den formelle utledningen av grenseinntektskurven er gitt i en matematisk fotnote (s. 91). Den kan ikke forventes korrekt gjengitt, men det bør forventes nevnt at grenseinntekten representerer økningen i bruttoinntekt ved å selge en enhet til (i tillegg til enhver vilkårlig valgt mengde). En økning i salget vil isolert sett gi høyere bruttoinntekt, men en slik økning kan ikke oppnås uten til en lavere pris for alle enheter.

Grensekostnadskurven: Samme redegjørelse som for den enkelte produsents tilpasning som under fullkommen konkurranse.

Tilpasning: Produsenten velger den mengde som bestemmes av skjæringspunktet mellom kurvene for grenseinntekt og grensekostnad. Her bør det forklares at såvel en lavere mengde som en høyere mengde vil gi lavere profitt. Monopolisten vil maksimere sin profitt ved å ta den høyeste pris som etterspørselen tillater for den valgte mengde.

Oppgave 3

3a: Anta at produksjonen skaper kostnader for etterspørrerne og at disse kostnadene er konstante for hver og én av de produserte enheter. På hvilken måte kan prinsippet om at forurenseren skal betale anvendes i en modell for fullkommen konkurranse?

Her må først forurensningskostnadene innføres i en modellen. Dette er ikke gjort eksplisitt i hovedlitteraturen, men lignende problemstillinger finnes i avsnittene 20.2 Avtaler om leveringsstedet, 22.3 Teoretisk analyse av mangelsansvaret og 26.4.4 Virkning av skjerpet straffetrussel for tilbud. Besvarelsene bør derfor først klarlegge den optimale løsningen i modellen -- med forurensningskostnader, og deretter forklare at denne løsningen ikke vil oppstå i et uregulert marked, men at en avgiftssats tilsvarende de konstante grensekostnadene av forurensninger vil gi en optimal likevektspris.

En figur for fullkommen konkurranse med "skift" i tilbudskurven (som også representerer grensekostnader) bør inn her.

"Skiftet" representer

1. økning i grensekostnadene inkludert forurensningskostnader, og
2. økning i kostnadene pga avgift.

Forurensningskostnadene (i) leder til en ny ønsket løsning for markedet, og denne løsningen realiseres ved hjelp av avgiften (ii).

3b: Her bør besvarelsen inneholde en forklaring om at belastningen fordeles mellom tilbydere og etterspørrere, og at fordelingen avhenger av helningen på kurvene. Det blir noe for enkelt, men ikke galt, bare å påpeke at produsentprisen blir lavere og konsumentprisen blir høyere; Forklaringen bør dreie seg om endringer konsument- og produsentoverskudd.

En figur med konsument- og produsentoverskudd bør inn her.

3c: Heller ikke for dette spørsmålet gir hovedlitteraturen en eksplisitt løsning, men det må kunne forventes at besvarelsene inneholder en redegjørelse for hvordan en avgift påvirker pris og mengde.

En figur med "skift" i grensekostnadskurven bør inn her.

Oppgave 4.

Spørsmålet bør besvares med utgangspunkt i Coase-teoremene. Hovedpoenget er at hvis transaksjonskostnadene er ubetydelige, vil partene på egen hånd finne det fordelaktig å inngå avtaler til beggees fordel. Anvendelse av prinsippet om at forurenseren skal betale, vil ikke være nødvendig her.

Vurdering

Spørsmålene 1 og 2 dreier seg om elementært analyseverktøy og bør lett kunne besvares. Spørsmål 3 dreier seg om virkninger av å innføre en avgift. Virkningen av en slik avgift er ikke forklart i forbindelse med markedsmodellene, men siden det i andre sammenhenger i læreboken er redegjort for virkninger av kostnadsøkninger både i en modell for fullkommen konkurranse og i andre sammenhenger, burde det ikke være vanskelig å besvare disse spørsmålene på en god måte. Spørsmål 4 er mer utfordrende, idet en god forklaring krever innsikt både i Coase-teoremene og i virkemidler i miljøretten.

I en totalvurdering bør spørsmålene 1 og 2 tillegges relativt liten vekt i forhold til spørsmålene 3 og 4. Spørsmål 3 må tillegges størst vekt, mens spørsmål 4 er egnet til å gi god uttelling i de øvre karakterskikt.

Karakteren A bør brukes når alle spørsmålene er besvart på en innsiktsfull måte uten nevneverdige feil. Siden oppgaven alt i alt er ganske omfattende, bør det aksepteres at enkelte spørsmål har fått en litt knapp behandling.

Karakteren B bør brukes når alle spørsmål er besvart på en innsiktsfull måte. Også her bør det aksepteres at enkelte spørsmål har fått en knapp behandling, og enkelte småfeil og svake formuleringer må kunne passere.

Karakteren C bør brukes når de fleste spørsmål er besvart på en innsiktsfull måte, men der det forekommer en del mangler og unøyaktigheter. Karakteren bør normalt ikke brukes hvis det ikke er gitt relevante resonnementer i besvarelsen av spørsmål 4.

Karakteren D bør brukes der minst tre av oppgavene er besvart på en relevant måte. Unøyaktigheter og noen feil bør kunne passere.

Karakteren E bør brukes der minst to av spørsmålene er besvart på en måte som viser en viss innsikt, men der resonnementene er skjemet av en del feil og unøyaktigheter.

Karakteren F bør brukes når besvarelsen inneholder vesentlige misforståelser. Siden spørsmålene til dels er ganske elementære, vil det ikke være nok til en bedre karakter at f. eks. besvarelsen av oppgave 1 inneholder en del.

